

POPIS VELIKEGA SRAKOPERJA *Lanius excubitor* NA DRAVSKEM IN PTUJSKEM POLJU V DECEMBRU 2000

Survey of the Great Grey Shrike *Lanius excubitor* at Dravsko and Ptujsko polje in December 2000

DOMINIK BOMBEEK

Prešernova 1, SI-2250 Ptuj, e-mail: dominik.bombek@amis.net

1. Uvod

Okvirni podatki o prezimovanju velikega srakoperja v Sloveniji za obdobje 1979/80 do 1992/93 so zbrani v Zimskem ornitološkem atlasu Slovenije, kjer je prezimujoča populacija ocenjena na 300 do 700 osebkov. Najbolj redna prezimovališča vrste so ravninske kulturne krajine severovzhodne Slovenije, notranjska in ribniška kraška polja, Ljubljansko polje in Barje ter vlažni travniki v Obsotlju (SOVINC 1994).

Za popis velikosti populacije velikega srakoperja sem se odločil, ker v Sloveniji še ni bil opravljen kvantitativni popis te vrste. O prezimujoči populaciji velikega srakoperja in njenih zahtevah vemo bolj malo. V članku predstavljam rezultate prvega popisa vrste.

2. Območje raziskave

Za Dravsko in Ptujsko polje je značilno zmerno celinsko podnebje. Zime so hladne. Povprečna januarska temperatura v Mariboru je $-1,3^{\circ}$ C. Letna količina padavin se giblje med 950 in 1.050 mm na m^2 . Pozimi debelina snežne odeje le redko preseže 50 cm. V celoti pokriva gozd samo še petino površine (PERKO *et al.* 1998), polja zavzemajo 39% in travniki 26% površine Dravsko–Ptujskega polja (BERNOT 1998). Območje raziskave na Dravskem in Ptujskem polju je na severu omejeno z reko Dravo (od Maribora do Ptujja), na vzhodu z linijo Podvinci–Mostje–Žamenci–Tibolci–Podgorci–Velika Nedelja, na zahodu z avtocestno povezavo Maribor–Slovenska Bistrica, medtem ko je na jugu omejeno z gričevjem Haloz, na jugovzhodu pa z reko Dravo.

3. Metoda dela

Popisovali smo od 5.12. do 25.12.2000. Pri terenskem delu je sodelovalo osem (8) popisovalcev. Območje popisa smo razdelili na 12 manjših popisnih območij. Metodo za popis prezimujoče populacije velikega srakoperja smo povzeli po SAMWALD &

SAMWALD (1990) in izdelali popisni obrazec. Popisovali smo tako, da smo vsako območje popisa prevozili z avtomobilom; ustavljali smo se na mestih, kjer smo imeli dober pregled nad prevoženim območjem. Z daljnogledom in telesko-pom smo natančno pregledali izpostavljena mesta, ki jih veliki srakoperji uporabljajo za lov ali počitek (posamezna drevesa, mejice, grmi, steblikle koruze, zelike in električni vodniki). V topografsko karto v merilu 1 : 50.000 smo vnesli točke lovnih mest velikega srakoperja in kraj opazovanja velikega srakoperja zapisali v popisni obrazec.

Med popisom smo beležili tudi tip in približno višino lovnega mesta. Lovni tipi so električni vodnik, drevo, grm, zelika, drugo. V raziskavi smo beležili tudi prehranjevalne tipe habitatov velikega srakoperja. Te smo razdelili na: pšenično polje, polje s plevelom, preorano polje, intenzivni in ekstenzivni travnik, pašnik, rob med poljem in travnikom in gramoznice.

4. Rezultati

Opravili smo popis prezimujoče populacije na območju Dravskega polja s površino 195 km^2 in Ptujskega polja s površino 86 km^2 . Skupna površina območja popisa je bila 281 km^2 .

4.1. Število

Število prešteti velikih srakoperjev na Ptujskem polju je bilo 16. Na Dravskem polju smo prešteli 15 osebkov. Vseh srakoperjev na območju raziskave je bilo 31, gostota prezimujoče populacije pa 11 osebkov / 100 km^2 (tabela 1).

4.2. Tip in višina lovnega mesta

Veliki srakoperji so najpogosteje lovili z električnih žic in dreves. Ocena višine električnih vodnikov se je gibala med 6 in 20 m. Tako je lovilo 11 srakoperjev. Prav toliko jih je oprezalo za plenom z dreves. Ocenili

Tabela 1: Število velikih srakoperjev na območju Dravsko–Ptujskega polja v obdobju med 5. in 25.12.2000

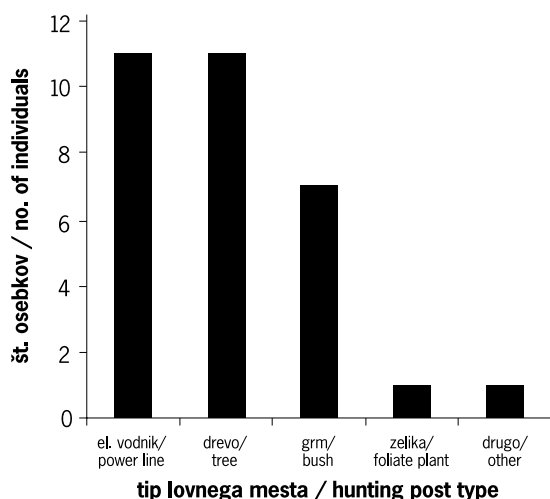
Table 1: Number of Great Grey Shrikes in the area of Dravsko–Ptujsko polje during December 5th and 25th 2000

Dravsko polje	Ptujsko polje	Dravsko in/and Ptujsko polje	
število osebkov/ no. of individuals	število osebkov/ no. of individuals	število osebkov/ no. of individuals	število osebkov (100 km ²)/ no. of individuals (100 km ²)
15	16	31	11

smo, da je bila višina lovnih mest na drevesu med 4 in 18 metri. Sedem srakoperjev je za lovno mesto upora-bilo grmovje. Višina grmov se je gibala med 1,5 in 3 m. En (1) srakoper pa je lovil z zelike, visoke 1 m. Drugi (1) srakoper pa je plenil s kupa komposta. Višina kupa je bila 1 m (slika 1).

4.3. Tip prehranjevalnega habitata

Največ velikih srakoperjev (18) je iskalo plen na poljih. Od teh so se 4 osebk prehranjevali na pšeničnem polju. Tudi na polju, ki ga je prerasel plevel, so se prehranjevali 4 osebk. Na preoranem polju pa je iskalo hrano 10 velikih srakoperjev. Na travnikih jih je plenilo 9, in sicer 4 na intenzivnem travniku, 5 pa na ekstenzivnem travniku. Na pašniku je prežal na plen 1 osebek. Na robu med poljem in travnikom je plenil 1 osebek. Dva (2) velika srakoperja pa smo opazili v gramoznici (tabela 2).

Slika 1: Število osebkov velikega srakoperja glede na tipe lovnega mesta

Fig. 1: No. of Great Grey Shrike individuals in view of hunting post types

5. Diskusija

DEUTSCHMANN (1993) je popisal velike srakoperje na območju vzhodno od Brandenburga. Štetje je potekalo v letih 1992/1993. Na kontrolnem območju 100 km² je popisal 13 osebkov. Velike srakoperje so popisali tudi na območju južne Avstrije. V sezoni 1989/90 so na območju Fürstenfelda našeli 4,55 os. / 100 km², na območju Güssinga 6,59 os. / 100 km² in na območju Jennersdorfa 9,08 os. / 100 km² (SAMWALD & SAMWALD, 1990). Gostota prezimujočih velikih srakoperjev na Dravskem in Ptujskem polju je 11 os. / 100 km². Raziskave na Švedskem so pokazale, da posamezni osebk vedno zasedejo iste zimske teritorije. Zapustijo jih le v primeru ekstremnih snežnih padavin (OLSSON 1984 v CRAMP 1994). Glede na prezimujoče populacije na območju Brandenburga je gostota prezimujoče populacije velikih srakoperjev na Dravskem in Ptujskem polju manjša, vendar je razlika v gostoti majhna. Gostota prezimujoče populacije na Dravskem in Ptujskem polju pa je večja kot na območjih južne Avstrije.

Pozimi veliki srakoperji radi posedajo visoko na kakšni odmrli veji drevesa ali na grmovju. Višina teh mest se giblje med 1,3 in 10 m (OLSSON 1984 v CRAMP 1994). Iz raziskave, ki so jo opravili na jugovzhodu Švedske, so ugotovili, da kar 65% lovnih mest sestavljajo listnata drevesa ali pa grmovje, 9% električne žice, 9% ograde, 9% velike zelike, 6% iglavci in 1% hiše (HALLIDAY 1970 v CRAMP 1994). Iz popisa na Dravsko–Ptujskem polju sem ugotovil, da je 35,5% srakoperjev lovilo z dreves. Z električnih žic jih je prežalo za plenom 35,5%, na grmovju jih je posedalo 23%, po 3% velikih srakoperjev pa so bili opazovani na zeliki ali drugih lovnih mestih. Veliki srakoperji so raje izbirali višja lovna mesta, posebej drevesa in električne žice. Ocena višine le-teh je bila med 4 in 20 m. OLSSON (1984) je ugotovil, da si veliki srakoperji izberejo zimski teritorij tam, kjer je dovolj plena, po teritoriju morajo biti razporejena izpostavljen lovna mesta z dovolj zarasti za kritje v primeru nevarnosti. Če na območju ni lovnih mest

Tabela 2: Število osebkov velikih srakoperjev, razporejenih po tipu prehranjevališča**Table 2:** No. of Great Grey Shrike individuals per separate types of feeding sites

polje/ field			travnik/ meadow		pašnik/ pasture	rob polja in travnika/ field and meadow edge	gramoznica/ gravel pit
pšenica / wheat	plevel/ weed	preorano/ ploughed up	ekstenzivni/ extensive	intenzivni/ intensive			
4	4	10	4	5	1	1	2

in dovolj zarasti, je območje kljub zadostni količini plena nezasedeno. Na osnovi popisa sklepam, da krčenje mejic in podiranje osamelih dreves na poljih negativno vpliva na gostoto prezimujoče populacije, saj so osrednji predeli Dravskega in Ptujkega polja skoraj prazni. Negativno vpliva na število velikih srakoperjev tudi sodobno kmetovanje, zlasti izsuševanje močvirij, vlažnih travnikov, intenzifikacija kmetijskih površin, preoblikovanje ekstenzivnih travnikov v intenzivne travnike in obsežne monokulture (BEZZEL 1995).

Na Dravskem in Ptujkem polju je največ velikih srakoperjev (58%) iskalo plen na polju, 29% na travniku, 7% v gramoznici in po 3% na pašniku ter na robu polja in travnika.

Z večletnim spremljanjem velikih srakoperjev na jugu Švedske so ugotovili, da ti vsako leto zasedejo iste zimske teritorije (OLSSON 1984 v CRAMP 1994). Na osnovi lastnih opazovanj v letih 1998 do 2000 na Ptujkem polju sem ugotovil, da je enako tudi pri nas. Srakoperji so v tem obdobju lovili celo z istih lovnih mest. Menim, da je lahko vrsta kazalec pri vrednotenju kakovosti ravninskih območij Slovenije.

Povzetek

Na Dravskem in Ptujkem polju (281 km², SV Slovenija) smo v decembru 2000 z metodo SAMWALD & SAMWALD (1990) popisali 31 velikih srakoperjev. Gostota je bila 11 os / 100 km². Največ velikih srakoperjev (22) je plenilo z visokih mest (drevesa, električni vodniki). Višina teh lovnih mest se je gibala med 4 in 20 m. Veliki srakoperji so lovili na poljih (58%), travnikih (29%), v gramoznicah (7%) ter na pašniku in robu polja in travnika (po 3%).

Summary

In December 2000, 31 Great Grey Shrikes were counted at Dravsko and Ptujko polje (281 km², NE Slovenia) with the aid of the SAMWALD & SAMWALD

(1990) method. Their density was 11 ind. / 100 km². Most of the shrikes (22) were preying from high posts (trees, overhead power line supports), their height ranging from 4 to 20 m. The birds were hunting in fields (58%), meadows (29%), gravel pits (7%) as well as in pastures and on field/meadow edges (3%).

Zahvala: Za pomoč pri popisu se zahvaljujem Luku Božiču, Francu Bračku, Matjažu Kerčku, Luku Korošču, Jakobu Smoletu, Borutu Štumbergerju in Tadeju Trstenjaku.

Literatura:

- BERNOT, F. (1998): Geografija Slovenije. Slovenska matica, Ljubljana.
- BEZZEL, E. (1995): Vögel. BLV Verlagsgesellschaft, München.
- BRAČIČ, V. (1975): Ptujsko polje, Založba obzorja Maribor, Maribor.
- CRAMP, S. (1994): Handbook of the Birds of Europe, the Middle and North Africa. The Birds of the Western Palearctic, Vol 7. Oxford University Press, London.
- DEUTSHMANN, H. (1993): Wintering great grey shrikes (*Lanius excubitor*) in eastern Brandenburg. Beiträge zur Vogelkunde 39 (4): 201-204.
- MELIK, A. (1957): Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino. Slovenska matica, Ljubljana.
- PERKO, D., B. BELEC, J. FRIDL, M. GABROVEC (1998): Slovenija – pokrajine in ljudje. Založba Mladinska knjiga, Ljubljana.
- SAMWALD, O. & F. SAMWALD (1990): Winterbestand des Raubwürgers (*Lanius excubitor* Linne 1758) in Südostösterreich. Egretta 33(2): 86-88.
- SOVINC, A. (1994): Zimski ornitološki atlas Slovenije. Tehniška založba Slovenije, Ljubljana.

Prispelo / Arrived: 3.3.2001

Sprejeto / Accepted: 15.6.2001